

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Høringsuttalelse – NOU 2011:16 Standardisert personskadeerstatning

Personskadeforbundet LTN (tidl. Landsforeningen for trafikkskadde) er en politisk uavhengig frivillig organisasjon som arbeider for å ivareta og styrke rettighetene til skadde, pårørende og etterlatte uavhengig av skadeårsak. Forbundet har siden 1984 arbeidet for å ivareta og styrke ulykkeskaddes erstatningsrettslige vern. Forbundet har siden 1992 arbeidet spesielt for å styrke ulykkeskadde barns rett til en rettferdig erstatning.

Sentrale forutsetninger for robust ordning med hensiktsmessig resultat.

Erstatningens størrelse er knyttet til Folketrygdens grunnbeløp (G). En sentral forutsetning for en robust ordning med standardisert utmåling forutsetter at G indeksreguleres slik at G til enhver tid speiler generell økonomisk utvikling.

Det modulbaserte regelverket som foreslås er tenkt å oppfylle forutsetningene om en robust og bærekraftig lov på den måte at endrede forutsetninger som f. eks endret skatte- eller trygderettslig lovgivning skal fanges opp uten at hele loven må forandres. Med bakgrunn i erfaringene fra dagens barneverstatningsordning mener Personskadeforbundet at lovgiver må forpliktes jevnlig å vurdere hvorvidt loven fungerer etter hensikt slik at risikoen for sementering av urimelige og utilsiktede resultater elimineres. Revisjonsadgangen som foreslås i § 3-18 må utvides slik at også en generell vurdering av ordningen blir foretatt.

Utvalgets forslag om inntektstapserstatning til barn

Personskadeforbundets oppfatning er at forslaget er godt gjennomtenkt og i betydelig grad vil styrke barns erstatningsrettslige vern.

Personskadeforbundet understreker at en rask gjennomføring av forslaget om erstatning til barn er nødvendig, og at lovendringen her må gis tilbakevirkende kraft slik at skadde barn som feilaktig og utilsiktet har blitt underkompensert ytes rettferd. Tilbakevirkende kraft er også nødvendig for å harmonisere ny lov med voldsoffererstatningsloven slik at barn som er blitt utsatt for vold eller terrorhandlinger ytes tilsiktet erstatningsrettslig vern, jf. pkt 3.1.

Forslaget er utformet på en slik måte at denne modell vil kunne gjennomføres uavhengig av de såkalte hovedmodellene.

Personskadeforbundet har innvendinger til enkelte sider av to-fase modellen, jf oversikt side 2 i høringsuttalelsen

Kommentarer til utvalgets forslag om standardiserte utmålingsregler

Personskadeforbundet kan ikke se at en standardisering i sin alminnelighet vil medføre vesentlig reduksjon av konfliktnivået, og ikke heller være tids- og ressursbesparende sammenlignet med dagens regler. Hovedutfordringen i erstatningsretten er ikke den tekniske utmålingen av selve erstatningen ettersom alle aktører i hovedsak bruker samme beregningsprogram, jf pkt 1, s4.

I tilfelle lovgiver likevel ønsker en standardisering vil vi anbefale en "standardisering" som bygger videre på det beste i vårt någjeldende erstatningssystem, prinsippet om full erstatning utmålt etter det faktiske økonomiske tap. Oversikt over kommentarer følger på sid 2 i høringsuttalelsen.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Kommentaroversikt

Kommentarer til utvalgets forslag om barneverstatning

- Barneverstatningens anvendelsesområde bør utvides fra foreslåtte 19 år til 21 år på konstateringstidspunktet, dog med mulighet for visse skadelidte til å kreve erstatning etter reglene for voksne
- Minstegrensen for overgangserstatning bør settes til 5 %
- § 3-3 tredje ledd, første punktum bør reformuleres
- Releaseadgangen - Avtalefriheten bør komme eksplisitt til uttrykk i lovteksten
- Valgfrihetsmodellen – aldersgrensen bør utvides, foreslått frist bør fjernes
- Neddiskontering – forbundet er uenig i kapitaliseringsrentenivået, jf vedlegg.

Kommentarer til utvalgets forslag til såkalt hovedmodell

Inntektserstatning

- Nedre grunnlagsgrense bør settes til 6G
- Dagens ordning ivaretar skadelidtes interesser på den beste måten.

Merutgifterstatning

- Offentlige ytelser er i kontinuerlig forandring og det offentlige tjenestetilbud forandres stadig
- Merutgifterstatning bør ikke standardiseres
- Delstandardisering kan virke mot sin hensikt
- Det må fremgå tydelig av lovforarbeidene at standardisering ikke er ment å forandre hovedtrekkene som er utviklet i rettspraksis
- Avgrensning mot øvrige erstatningsposter – Det er ikke behov for å komplisere lovteksten med grensdragninger, det er tilstrekkelig at det i forarbeidene gis uttrykk for at dagens rettstilstand skal opprettholdes
- Utvalgets forslag ligger utenfor mandatet. Vi er tvilende til hvorvidt unntaksregelen vil fylle sitt formål
- Hjemmearbeid – Personskadeforbundet er tvilende til om forslaget vil medføre noen særlig vinning sammenlignet med en individuell utmåling etter dagens rettstilstand.
- Forslag iht "fraksjon 1" gis tilslutning

Smerteerstatning

- Regelen må forenkles slik at utbetaling skjer uten samordning med andre erstatningsposter
- Det er ikke grunn å utelukke arbeidsskader og skader som er voldt ved bruk av motorvogn

Ménerstatning

- Varighetskravet bør harmoniseres med NAV-praksis dvs 7 år
- Senking av grense fra 15% VMI til 5% VMI støttes
- Mulighet for gruppeopprykk/skjønnsmessig justering bør beholdes
- Medisinsk invaliditetstabell må oppdateres og jevnlig revideres

Forsørgertap

- Barns forsørgertap – tapsperioden bør regnes frem til barnet fyller 21 år
- Erstatning til gjenlevende samlivspartner – erstatningen bør settes til 16G
- Erstatning bør ikke reduseres ved lavere inntekt hos avdøde enn 6G, 16G bør være minimumserstatning
- Taket bør harmoniseres med inntektstapserstatningen og settes til 19G

Etteroppgjør

- Fem års frist er vesentlig for kort – Ingen frist, eller minimum 10 år
- Viktig med sikkerhetsventil ved åpenbart urimelig tilfelle

Revisjonsregel

- Må være forpliktende og generell slik at urimelige og utilsiktede resultater unngås

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Innhold

1.	Generelt om standardiserings spørsmålet	4
1.1	Generelt om utvalgets forslag	4
2.	§ 3-2 Inntektstapserstatning til voksne	5
2.1	Hva ønskes med standardisering	5
2.2	Hva oppnås ikke med standardisering	5
2.3	G-regulering	6
2.4	Fradrag	6
2.5	Hva oppnås med standardisering	6
2.6	Øvre og nedre grunnlagsgrense (19G og 5G)	6
2.7	Uønskede konsekvenser av forslaget – uførprosent	7
2.8	Nettotapsmodellen	7
2.9	Konklusjon	7
3.	§ 3-3 Inntektstapserstatning til barn	7
3.1	Innledning	7
3.2	Generelle betraktninger	7
3.2.1	Standardisert erstatning og utvidet virkeområde til personer under 19 år	8
3.2.2	Separat erstatning for tapt livsutfoldelse og fremtidig inntektstap	9
3.2.3	Erstatning for tapt livsutfoldelse	9
3.2.4	Nærmere om erstatning for fremtidig inntektstap	9
3.2.4.1	Tofase-modell	9
3.2.4.2	Fase 1 – Overgangserstatning	10
3.2.4.3	Fase 2 – Fremtidstapserstatning	11
3.2.5	Valgfrihetsmodellen	12
3.2.6	Hjemmearbeidserstatning	14
3.2.7	Merutgifter	14
3.2.8	Neddiskontering	14
3.2.9	Gjenopptak	14
4.	§ 3-4 Merutgiftserstatning	14
4.1	Innledning	14
4.2	Utvalgets presisering av utmålingsprinsippene	15
4.3	Utvalgets avgrensning mot øvrige erstatningsposter	15
4.4	Utvalgets forslag om delstandardisering	16
5.	§ 3-5 Hjemmearbeidserstatning	16
6.	§ 3-6 Ménerstatning	17
6.1	Generelt – mandatet	17
6.2	Presisering av grensen mot ekstrautgifter og hjemmeervervstap	17
6.3	Erstatning for tidsbegrensede skader	17
6.4	Nedre grense for ménerstatning senkes til 5 %	18
6.5	Begrensning av adgangen til gruppeoppykk og skjønnsmessig påslag	18
7.	§ 3-7 Smerteerstatning	19
8.	§ 3-8 Forsørgertapserstatning og omstillingserstatning	20
8.1	Tapsperioden og startpunkt for standarderstatning	20
8.2	Tilpasning av erstatning etter avdødes inntektsforhold	21
8.3	Omstillingserstatning	22
9.	§ 3-9 m.fl Unntaksregler	22
10.	§ 3-16 Etteroppgjør	22
10.1	Generelt	22
10.2	Frist	23
11.	§ 3-18 Revisjon av regelverket	23
12.	Vedlegg	
	Vedlegg 1. Brev til Justisdepartementet vedrørende kapitaliseringsrente	25

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

1. Generelt om standardiseringsspørsmålet

Personskadeforbundet LTN vil ikke anbefale en generell standardisering som rokker ved det lovfestede prinsipp om full erstatning til den enkelte skadelidte. Hovedutfordringen i erstatningsretten er ikke den tekniske utmålingen av selve erstatningen, men vurderingen av årsakssammenheng og omfanget av skadene.

Personskadeforbundet kan ikke se at en standardisering i sin alminnelighet vil medføre vesentlig reduksjon av konfliktnivået, og ikke heller være tids- og ressursbesparende sammenlignet med dagens regler.

En standardisering vil skape behov for en rettslig avklaring av tolkningsspørsmål som uunngåelig vil oppstå i kjølvannet av enhver ny lovregulering. Det vises til eksisterende erfaringer med barneverstatningen og den begrensede standardiseringen for yrkesskader.

Med bakgrunn i erfaringene fra de siden lang tid standardiserte reglene for erstatning til barn er vi også bekymret for at en generell standardisering kan medføre at personskadeerstatning på lang sikt sementeres på et feilaktig og utilsiktet nivå.

Personskadeforbundet vil anbefale en "standardisering" som bygger videre på det beste i vårt någjeldende erstatningssystem, prinsippet om full erstatning utmålt etter det faktiske økonomiske tap

Personskadeforbundet mener derfor i all hovedsak at dagens utmåling basert på prinsippet om full erstatning, med den avklarende rettspraksis som foreligger, jevnt over gir gode løsninger, og at brudd med denne tradisjonen krever en særskilt begrunnelse. Etter forbundets oppfatning er det særlig to erstatningsformer hvor prinsippet om full erstatning er vanskelig å håndtere og i praksis gir liten veiledning. Dette er barneverstatning, og erstatning ved tap av forsørger. Forbundet slutter seg til at det bør være en standardisert utmåling.

For de øvrige erstatningspostene mener Forbundet at det ikke er gode nok grunner for å fravike dagens ordning med en individuell utmåling.

1.1 GENERELT OM UTVALGETS FORSLAG

I den grad det skal foretas en standardisering av de øvrige erstatningspostene er imidlertid Forbundet i det alt vesentlige enig i hovedkomponentene i den standardiseringsmodellen utvalget foreslår. Den bygger på et rimelig kompromiss mellom prinsippet om full erstatning og ønsket om økt forutberegnelighet som en standardisering vil innebære. Personskadeforbundet mener noen områder bør kommenteres spesielt, jf oversikt s. 2 foran.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

2. § 3-2 Inntektstapserstatning til voksne

2.1 HVA ØNSKES MED STANDARDISERING?

På dette punktet er mandatet egentlig ganske uklart. Foruten en generell henvisning til særlig de danske reglene om personskadeerstatning, sies det lite eller ingenting om standardisering som sådan, eller hvilke positive effekter man forventer å oppnå med en økt standardisering i Norge. Utvalget er således henvist til selv å definere målsettinger med arbeidet mot mer standardiserte utmålingsregler.

Utvalget definerer målsettinger med standardisering på ulike steder i utredningen. På side 129 beskrives standardisering som et «middel til å oppnå målsettinger om enkelthet, forutberegnelighet og konfliktreduksjon». Videre sies det på side 433 at «poenget med å innføre standardisert erstatningsutmåling generelt er å spare administrative kostnader».

Når Utvalgets forslag skal vurderes, bør man for det første ta stilling til om de nevnte målsettingene bør være styrende når det skal gjennomføres en reform på personskadeerstatningsrettens område. For det andre bør man vurdere i hvilken grad Utvalgets forslag innebærer en forbedring innenfor de definerte målområdene.

For så vidt gjelder spørsmålet om hvilke målsettinger som bør være styrende, så legger verken mandatet eller utredningen opp til en drøftelse. Dette gjør at det er vanskelig å finne begrunnelsen for ønsket om å gjennomføre en endring, og hva man egentlig ønsker å oppnå med lovforslaget. Etter vårt skjønn er dette kanskje den største svakheten med utredningen – for det er ikke tvil om at det er flere områder innenfor personskadeerstatningsretten, hvor det er behov for at lovgiver revurderer det foreliggende regelverk, men begrunnelsen for dette behovet er ikke nødvendigvis alene et ønske om å effektivisere utmålingen.

I forhold til spørsmålet om måloppnåelse viser utvalgets drøftelse av spørsmålet om standardisering av inntektstapserstatningen for voksne etter vårt skjønn at det er liten grunn til å forvente en effektiviseringsgevinst av betydning. Dette er fordi de ressursene som går med til selve utmålingen, sjelden er særlig omfattende sammenlignet med hva som er vanlig ressursbruk ved utredning av spørsmål om årsakssammenheng, og i noen tilfeller også ansvarsgrunnlag. På denne bakgrunn gir også Utvalget uttrykk for at det er grenser for hva man kan oppnå, og at man ved vurderingen av forslaget bør ha klart for seg hva man *ikke* oppnår med forslaget til standardisering. Videre viser utredningen at det er svært vanskelig å få til en reell effektiviseringsgevinst, uten at dette går på bekostning av helt grunnleggende erstatningsrettslige prinsipper.

2.2 HVA OPPNÅS IKKE MED STANDARDISERING?

Utvalget uttales på side 45 at «mange erstatningstvister har sitt tyngdepunkt andre steder enn ved anvendelsen av utmålingsreglene», og at spørsmål om det foreligger faktisk årsakssammenheng som oftest er et langt mer problematisk punkt. Videre skriver Utvalget på side 46 at det er grenser for hva man kan få til her, da man uansett må vente til realskaden har stabilisert seg, og til utprøving mot arbeidslivet er gjennomført, før utmåling kan foretas.

Dette viser at mange svært viktige forutsetninger for erstatningsberegningen ikke lar seg standardisere, og at en målsetning om raskere oppgjør og mindre ressursbruk i sært mange tilfeller vanskelig kan oppnås.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

2.3 G-REGULERING

Det foreslås at alle erstatningsstørrelser er knyttet til G, Folketrygdens grunnbeløp. Når en velger at en lovs rettighetsbilde skal knyttes opp mot en slik størrelse, forutsettes det fra vår side at en også formulerer bestemmelser som gjør at G følger kostnads- og lønnsstrukturens utvikling i samfunnet.

2.4 FRADRAG

Det er foreslått at det i erstatningen skal gjøres fradrag:

"for uføredekninger under pensjonsordninger som helt eller delvis er betalt av skadelidtes nåværende eller tidligere arbeidsgiver."

Vi er negativ til at det skal gjøres fradrag i erstatningen for slike ordninger. Dette er ikke systemet i dagens yrkesskadedekning, og vil skape forskjeller og muligheter for omgåelse.

Lønn utbetales normalt som rene midler, men også som goder. Normalt er slike lønnsutbetalinger skattepliktige uansett, når den kommer den enkelte arbeidstaker til gode. Det legges opp til at dersom den enkelte tar ut sin rettighet som lønn, og så betaler inn individuelt, vil den kollektive pensjonsordningen det vises til ikke komme til fradrag. Dersom arbeidsgiver betaler noe av den skattepliktige lønnen direkte inn i pensjonsordningen, vil ytelsen fratrekkes direkte, krone for krone, i erstatningen. Denne åpenbare enkle muligheten til å omgå en generell fradragsregel i den generelle erstatningsretten er uheldig, urimelig, og skaper forskjeller som ikke er tiltenkt. Konklusjonen må være at det er bedre at systemet legger opp til at alle behandles likt, uavhengig av hvordan premien rent faktisk er betalt.

2.5 HVA OPPNÅS MED STANDARDISERING?

For så vidt gjelder utmåling av inntektstaperstatning til voksne innebærer Utvalgets forslag en avskjæring av bevisførsel rundt senere inntektsøkning, dersom skaden ikke hadde skjedd. Videre vil det kun være tap av inntekter som er blitt innberettet til skattemyndighetene, som skal erstattes. Dette kan til en viss grad oppleves som en forenkling i forhold til dagens system. Det kan likevel påpekes at dette i praksis i stor grad er i tråd med gjeldende rett.

På et punkt innebærer imidlertid forslaget en reell forenkling i forhold til gjeldende rett: Ved innføring av en minimumserstatning som bygger på et inntektsnivå tilsvarende 5 G (jf. utredningen side 135), er det ikke lenger nødvendig for personer med svak eller utradisjonell tilknytning til arbeidslivet å gjennomføre en vanskelig bevisførsel rundt sannsynlig inntekt uten skaden. Dette vil oppleves som positivt for mange skadelidte som har hatt en utradisjonell tilknytning til arbeidslivet. Statistisk sett vil trolig disse personene over et livsløp ofte ha en inntekt på dette nivået, men i en individuell utmålingsammenheng vil de ofte oppleve vansker med å sannsynliggjøre dette.

2.6 ØVRE OG NEDRE GRUNNLAGSGRENSE (19 G OG 5 G)

For så vidt gjelder en øvre grense for erstatningsnivået legges det opp til at en ikke får erstatning for høyere inntekter enn 19 G, og, for den laveste grensen, ikke for inntekt lavere enn 5 G.

Den øvre grensen skaper små problemer. Det er få som tjener mer, og disse kan kjøpe bedre forsikringer.

Grensen på 5 G, er satt lavere enn dagens yrkesskadedeforskrift, i dag 7 G. Hovedpoenget er hvilken erstatning de forskjellige verdier genererer, ikke grensene isolert. LTN er likevel av den oppfatning at flere av de lavere inntektsgruppene bør få en bedre kompensasjon, og støtter LOs vurderinger der grensen settes ved 6 G.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

2.7 UØNSKEDE KONSEKVENSER AV FORSLAGET - UFØREPROSENT

Det at man ved delvis redusert ervervsevne skal utarbeide en uføreggrad, innebærer en nyvinning som kan ha en motsatte konsekvens enn det som er de uttalte målsettinger. Dette innebærer en viss grad av merarbeid, da det etter dagens regelverk ikke er nødvendig å fastsette en prosentvis uføreggrad. Et annet potensielt problem i denne sammenheng, er at den prosentvise uføreggraden ofte kan være vurdert ulikt hos NAV og forsikringsselskap/skadevolder. Dette vil i sin tur være et åpenbart prosessdrivende spørsmål.

2.8 NETTOTAPSMODELLEN

Tilnærmet som dagens individuelle beregninger.

2.9 KONKLUSJON

Utvalget har ikke klart å lage et reelt standardiseringssystem knyttet til posten "erstatning for fremtidig inntektstap". Utvalget må benytte seg av for mange individuelle løsninger, til at en kan si at forslaget ivaretar mandatet.

Vi mener at dagens ordning ivaretar skadelidtes interesser på den beste måten.

3. § 3-3 Inntektstapserstatning til barn

3.1 INNLEDNING

Forbundet påpekte allerede i 1992 at de standardiserte reglene for barn fikk urimelige resultater og at lovgivers intensjoner om rettferdig erstatning ikke ble oppfylt. Lovgiver har ikke fulgt opp ordningen slik det ble formulert i lovforarbeidene mht. revidering. Dette har fått til følge at barn systematisk har fått en utilsiktet underkompensasjon. De nye lovbestemmelsene må gis tilbakevirkende kraft på tilsvarende måte som endringene i voldsoffererstatningsloven. Prinsipalt mener vi at lovgiver bør ta utgangspunkt i det tidspunkt da lovgiver ble gjort oppmerksom på urimelighetene. Subsidiært anføres at denne del av loven må gis tilbakevirkende kraft fra dato for oppnevning av lovutvalget, ettersom Justisdepartementet da anerkjente at Skl 3-2a ga urimelige resultater.

Personskadeforbundet mener at man bør vurdere å utvide barneerstatningens anvendelsesområde fra forslåtte 19 år til 21 år på konstateringstidspunktet, dog med mulighet for visse skadelidte til å kreve erstatning etter reglene for voksne, jf pkt 3.2.1 nedenfor.

3.2 GENERELLE BETRAKTNINGER OM ENDRING AV BARNERSTATNINGSREGLENE

Personskadeforbundet LTN har i lang tid tatt til orde for at barneerstatningen må reformeres. Forbundet har fremholdt at regelen i skl. § 3-2a i praksis har vist seg å inneholde flere svakheter. Disse knytter seg dels til det generelle erstatningsnivået og dels til hvilke kriterier som styrer utmålingen, som medfører en underkompensasjon av skadelidte barn.

Forbundet fremla i august 2008 forslag til endring for justisministeren. Endringsforslagene gikk bl.a. ut på at erstatningsnivået i barneerstatningen måtte økes og at det skulle bli adgang til å ta hensyn til skadelidtes individuelle situasjon.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Forbundet er av den oppfatning at Utvalgets forslag innebærer *forbedringer* sammenliknet med dagens regelverk, som kan oppsummeres slik:

- Aldersgrensen heves fra 16 år
- Oppgjør av fremtidig inntektstap utskytes til man har bedre forutsetninger for å vurdere skadelidtes ervervsevne
- Separasjon av erstatningspostene menerstatning og inntektstap, og man går bort fra medisinsk invaliditet som komponent for beregningen av det fremtidige inntektstapet
- Lidt inntektstap og hjemmearbeidstap erstattes
- Skadelidte kan få et tidsbegrenset inntektstap erstattet
- Erstatningsnivået heves

Forbundet har imidlertid enkelte *innvendinger* til Utvalgets forslag, og foreslår isteden:

- Aldersgrensen bør ikke kun heves til 19 år, men til 21 år
- Alle skadelidte frem til fylte 21 år bør kunne velge oppgjør etter valgfrihetsmodellen
- Det bør ikke settes en grense på 5 år fra konstateringstidspunktet for valg av oppgjør etter valgfrihetsmodellen
- Den nedre invaliditetsgrensen for overgangserstatningen bør settes til 5 %

I det følgende vil det redegjøres nærmere for Forbundets kommentarer til Utvalgets vurderinger og forslag vedrørende barneerstatning.

Endringene må etter Forbundets mening gjennomføres, også uavhengig av om Utvalgets forslag vedrørende øvrige erstatningsposter blir gjennomført, jf merknader på sid 1.

3.2.1 STANDARDISERT ERSTATNING OG UTVIDET VIRKEOMRÅDE TIL PERSONER UNDER 19 ÅR PÅ KONSTATERINGSTIDSPUNKTET

Utvalget går inn for å videreføre en ordning med standardisert erstatning til skadelidte barn. Det sentrale formålet med dagens ordning i skl. § 3-2a er å gi barn lik erstatning for lik skade, uten hensyn til kjønn, bosted, evner og familiebakgrunn.

Forbundet mener at siden det for unge skadelidte er vanskelig å fastslå hvordan den fremtidige ervervsevnen vil bli og det derfor er stor usikkerhet knyttet til fastsettelsen av det fremtidige inntektstapet, er en standardisert utmålingsmodell basert på generelle betraktninger om fremtidsperspektivene for barn i tilsvarende situasjon å foretrekke fremfor en konkret og individuell utmåling.

Dagens ordning er at standardisert erstatning gis til barn som på skadehandlingstidspunktet var under 16 år. Utvalget foreslår å utvide lovens virkeområde til personer som er yngre enn 19 år på konstateringstidspunktet. Skjæringspunktet endres altså fra skadehandlingstidspunktet til konstateringstidspunktet.

Forbundet mener aldersgrensen bør heves frem til 21 år på konstateringstidspunktet for barneerstatningsmodellen. Dette vil styrke og sikre erstatningsvernet for unge voksne. De samme hensyn som tilsier standardisert erstatning for skadelidte under 16 år, gjør seg også gjeldende for skadelidte i aldersgruppen 16-21 år. Det vil være vanskelig å komme frem til hvilken inntekt uten skaden som skal legges til grunn for skadelidte under 21 år. Det er først fra 21 års alderen man ser

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

yrkesvalg og kan ha en mening om fremtidig karriere. Det vises til Utvalgets begrunnelse for aldersheving for den fremtidige inntektstapsberegningen på s. 213. De samme hensyn taler for en utvidelse av aldersgrensen for hele barneerstatningen settes til 21 år.

3.2.2 SEPARAT ERSTATNING FOR TAPT LIVSUTFOLDELSE OG FREMTIDIG INNTEKTSTAP

Iht. skl. § 3-2a gis det en samlet erstatning for fremtidig inntektstap og menerstatning (erstatning for tapt livsutfoldelse). Erstatningsutmålingen baserer seg på medisinsk invaliditetsgrad.

Utvalget foreslår å separere utmålingen av erstatning for tapt livsutfoldelse og fremtidig inntektstap. Man begrunner dette med at de to erstatningspostene dels gjelder ulike perioder. Videre begrunnes skillet med at inntektstapserstatningen er lineær, mens menerstatningen er progressiv. Forbundet har som nevnt innledningsvis i en årrekke understreket at barneerstatningen i for liten grad kompenserer for unge skadelidtes reelle tap. Én av hovedinnvendingene til dagens regelverk er at medisinsk invaliditetsgrad er avgjørende for beregningen av både inntektstap og menerstatning. Forbundet er av den klare oppfatning at det må skilles mellom ervervsuførhet, som sier noe om skadelidtes evne til å arbeide og skaffe seg inntekt, og medisinsk invaliditet, som definerer skadens art og omfang. Ofte er det stort sprik mellom ervervsevne og medisinsk invaliditet. Forbundet har sett uttallige eksempler på at beregning av inntektstap basert på medisinsk invaliditetsgrad underkompenserer skadelidte. Dette vil eksempelvis ofte være tilfellet for skadelidte som er påført hodeskade. Hodeskader medfører som oftest en høyere ervervsmessig uførhetsgrad enn den medisinske invaliditetsgraden tilsier. Etter dagens barneerstatningsregler vil skadelidte i slike tilfeller få en underkompensasjon, og det bærende prinsippet i erstatningsretten om at skadelidte skal få dekket sitt tap fullt ut fravikes. Dette er en uheldig konsekvens av dagens lovbestemmelse som etter Forbundets mening for enhver pris må unngås ved en lovendring. Det er derfor betryggende at Utvalget har sett denne uheldige virkningen som etter dagens ordning gjør seg gjeldende, og unngår å benytte medisinsk invaliditet som fundament for utmålingen av inntektstapet.

Forslaget om å separere erstatning for tapt livsutfoldelse og fremtidig inntektstap støttes følgelig fullt ut.

3.2.3 ERSTATNING FOR TAPT LIVSUTFOLDELSE

Utvalget foreslår at tapt livsutfoldelse (som tilsvarer dagens erstatningspost "menerstatning") kompenseres på samme måte som for andre skadelidte.

Personskadeforbundet har i utgangspunktet ingen innvendinger til at det alminnelige systemet hva gjelder tapt livsutfoldelse som Utvalget legger opp til, anvendes også for unge skadelidte.

Vi gjør dog oppmerksom på våre merknader til erstatningsposten Ménerstatning, jf pkt 6 i høringsuttalelsen.

3.2.4 NÆRMERE OM ERSTATNING FOR FREMTIDIG INNTEKTSTAP

3.2.4.1 Tofase-modell

Utvalget legger opp til en tofase-modell for utmålingen av fremtidig inntektstapserstatning. Utmålingen foreslås altså foretatt i to omganger. I den første omgangen skal det utmåles erstatning for barne- og ungdomsårene frem til skadelidte er 21 år. For denne perioden utmåles en

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

standardisert erstatning som skal dekke bortfall av inntekter fra sommerjobber o.a. og med medisinsk invaliditet som bestemmende faktor. Dette kalles en overgangserstatning. I den andre omgangen skal det utmåles erstatning ved at saken tas opp igjen det året skadelidte fyller 21 år. På dette tidspunktet får skadelidte utbetalt erstatning for fremtidig inntekt basert på 6 G i brutto årsinntekt med et trygdefradrag på 48,5 % (som er i tråd med trygdenivået som tilstås unge uføre). Dette kalles fremtidstapserstatningen.

Personskadeforbundet støtter i utgangspunktet forslaget om å dele beregningen av inntektstapet i to faser for unge skadelidte. Forbundet har imidlertid innvendinger til enkelte sider av tofase-modellen.

3.2.4.2 Fase nr. 1 – overgangserstatning

Oppgjøret som skjer i fase nr. 1 skal gjelde det tidspunktet skaden har stabilisert seg, og man gjør opp øvrige poster, dvs. menerstatningen og erstatning for påførte merutgifter. Her erstattes første del av inntektstapet, som er relatert til sommerjobber, biinntekter osv. Dette er inntektstap som ofte gjelder en avgrenset periode. Når skadelidte er under 21 år er det som regel for tidlig å si noe om skadelidtes fremtidige arbeidsevne. Utvalget går ved fastsettelsen av overgangserstatningen i fase 1 inn for en grovmasket sjablongerstatning, med medisinsk invaliditet som hovedfaktor.

Selv om Personskadeforbundet som redegjort for ovenfor i utgangspunktet er meget skeptisk til å benytte medisinsk invaliditet som fundament for inntektstapsberegningen, kan det aksepteres i beregningen av "fase 1-erstatningen". Til tross for innvendingene mot å legge medisinsk invaliditet til grunn som komponent for erstatningsberegningen av inntektstapet, kan det videre forsvares ved at Utvalget foreslår en romslig standarderstatning.

Forbundet støtter dessuten Utvalgets begrunnelse om at det dreier seg om ungdomsarbeid i form av sommerjobber og bijobber som ofte er mer fysisk preget enn teoretisk. Følgelig vil det være en nærmere sammenheng mellom størrelsen på invaliditetsgrad og uførhetsgrad enn det er ved utmåling av "voksenerstatning". Videre støtter Forbundet begrunnelsen fra Utvalget om at det vanligvis er snakk om en begrenset tapsperiode med begrensede beløp og med mindre spredning.

Forslaget om at alle skadelidte barn med medisinsk invaliditet på 40 % eller høyere invaliditetsgrad skal få full overgangserstatning er velkomment i denne sammenheng. Forbundet er imidlertid uenig regelforslaget om at minstegrensen for denne erstatningsposten settes ved 10 % medisinsk invaliditet. Grensen er høyere enn den øvrige minstekravsregelen i lovforslaget. Forbundet kan ikke se at det skulle være grunnlag for å gi en annen minstekravsregel for barn, og at unge skadelidte skal komme dårligere ut enn voksne. Grensen bør derfor settes ved 5 % medisinsk invaliditet.

Forbundet har ingen innvendinger til de tekniske beregningene av overgangserstatningen, herunder tabellverket som fremgår på s. 209 og 211.

Forbundet mener at Utvalgets forslag om særregulering for særskilte grupper av unge skadelidte er viktig for å unngå underkompensasjon av disse gruppene. Det er derfor viktig at forslagene om særregulering vedtas sammen med øvrige bestemmelser for utbetaling av fase 1-erstatning. Forbundet gir således støtte til at unge voksne som faktisk er i full jobb og som har en vesentlig høyere inntekt enn det som kompenseres gjennom tabellverket, kan velge å få erstatningen utmålt etter de alminnelige reglene i § 3-2, - dvs. "voksenerstatning". Videre gir Forbundet støtte til forslaget i § 3-3 sjuende ledd om at barn med tidsbegrenset inntektstap kan få individuell erstatning for midlertidig tap som både kan bestå av påført og fremtidig tap.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

3.2.4.3 Fase nr. 2 - fremtidstapserstatning

Fase nr. 2 relaterer seg til tidspunktet fra skadelidte er blitt 21 år, og hvor fremtidstapet gjøres opp. Utvalget foreslår å sette en tidsmessig ramme for oppgjøret, slik at skadeoppgjøret skal skje senest det året skadelidte fyller 21 år. Fra denne hovedregelen gjøres det unntak der skadeåret ligger så nær 21-årsgrensen at skaden ikke rekker å bli stabilisert før saken skal gjøres opp. Det foreslås en ytre grense satt til senest det året skadelidte fyller 24 år. Hovedhensynet er at et slikt skjæringstidspunkt innebærer at skaden har stabilisert seg i de fleste tilfeller, idet det da er gått minst 2 år siden skadedato (som senest er da skadelidte fyller 19 år).

Forbundet er enig at gode grunner taler for å utskyte fremtidstapsberegningen til fase nr. 2 idet man i perioden mellom 19 og 21 år normalt har bedre forutsetninger for å vurdere ervervsevnen.

Den foreslåtte bestemmelsen i § 3-3 tredje ledd første punktum lyder som følger:

"Inntektstap etter det året skadelidte fyller 21 erstattes etter § 3-2 og utmåles dette året"

Ordlyden skulle tilsi at oppgjørstidspunktet for fase 2-erstatningen må være det året skadelidte fyller 21 år, jf. uttrykket "utmåles dette året". Forbundet mener at en slik forståelse ville innebære en for streng regel som ville legge unødig tidspress på skadelidte. I flere tilfeller vil ikke skadelidtes uføregrad være på det rene det året vedkommende fyller 21 år. Det kan ta tid før skaden stabiliserer seg og før skadelidte har gjennomgått hensiktsmessige rehabiliterings- og attføringstiltak som gjør at uførhetsgraden bringes på det rene.

Basert på ovennevnte er det betryggende at Utvalget i NOU s. 495 uttaler at bestemmelsen i § 3-3 tredje ledd første punktum kun er ment å gi partene en *oppfordring* til å gjøre opp erstatningen etter fase 2 det året skadelidte fyller 21 år. Videre uttales det at det ikke knyttes særskilte sanksjoner til at erstatningen gjøres opp på et senere tidspunkt, og at bestemmelsen i så måte har preg av en "bør"-regel. Forbundet mener det er nødvendig at bestemmelsen skal forstås på denne måten, slik at man får et fleksibelt system og uten at det legges utilbørlig tidspress på partene. Intensjonen bak regelen bør etter Utvalgets syn komme klarere frem enn den gjør i den foreslåtte ordlyden. Forbundet mener det vil være å foretrekke at regelen formuleres som en "bør"-regel, slik at det ikke hersker noen tvil om at det kun oppfordres til å foreta erstatningsoppgjøret ved fylte 21 år. Forbundet foreslår at bestemmelsen i § 3-3 tredje ledd første punktum formuleres som følger:

"Inntektstap etter det året skadelidte fyller 21 erstattes etter § 3-2 og bør utmåles dette året"

Forbundet støtter videre Utvalgets forslag om at saken i enkelte tilfeller kan gjøres opp tidligere enn i fase nr 2. Etter Forbundets mening vil det være lite hensiktsmessig å avvete oppgjøret av fremtidstapserstatningen i de tilfeller hvor det er åpenbart at skadelidtes ervervsevne er redusert. Så vel skadelidte som skadevolder vil ha en fordel av at saken gjøres opp på det tidspunkt det er på det rene at ervervsevnen er varig nedsatt. Utvalgets forslag om at unntaksregelen om "åpenbare tilfeller" skal forstås slik at det kun er tilfeller hvor det er åpenbart at skadelidte er 100 % varig ervervsufør er hensiktsmessig. Det kan være risikofylt for skadelidte å gjøre opp inntektstapserstatningen på et tidligere tidspunkt enn i 21 års alderen fordi det da kan være større sjanse for at skaden ikke har stabilisert seg, og man ikke vet hvordan vedkommende vil kunne tilpasse seg arbeidslivet med sitt handikap. Det er derfor greit at det ikke åpnes for en slik adgang ved gradert ervervsuførhet.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Utvalget foreslår videre to "release-adganger", dvs. at skadevolder gis to adganger til å frigjøre seg fra forpliktelsen ved å betale erstatningen for fremtidstapet på et tidligere tidspunkt enn å avvente til fase 2 (hvor unntaksregelen om åpenbare tilfeller ikke kommer til anvendelse). For det første innebærer forslaget at frigjøringen kan skje ved gjensidig avtale mellom skadevolder og skadelidte.

For det annet gis skadevolder en ensidig uløsningsadgang under den betingelse av at saken gjøres opp basert på 100 % ervervsuførhet. Forbundet har ingen motforestillinger mot disse "release-adgangene". Det førstnevnte tilfellet kan begrunnes ut fra at det må gjelde en avtalefrihet for partene. Forbundet mener imidlertid at avtalefriheten burde kommet eksplisitt til uttrykk i lovteksten, slik at det ikke hersker tvil om at reglene er fravikelige ved avtale. Det kan ikke forventes at skadelidte kjenner til den ulovfestede avtalefriheten. Idet den andre "release-adgangen" innebærer oppgjør basert på full ervervsuførhet, vil ikke skadelidte ha noen interesse av å nekte skadevolder i å foreta et oppgjør.

Forbundet mener forslaget om at skadevolder gis en varslingsplikt, dvs. en plikt til å varsle skadelidte om at saken er moden for avsluttende oppgjør, er av stor betydning og må innføres. Likeså støttes forslaget om at konsekvensen av unnlatt varsling er at foreldelsesfristen forskyves i forsikringsavtaleloven, slik at 10 års grensen utvides til 30 år for å gi unge skadelidte et bedre vern.

Forbundet har ingen innvendinger til at det foreslås å koble erstatningen i fase 2 til Inntektstapsmodellen (som gjelder for voksneerstatning) og at skadelidtes inntekt uten skaden fastsettes til 6 G. Det er nødvendig med en fiksert fastsettelse av den hypotetiske inntekten siden barn ikke har noen inntektshistorikk man kan se hen til.

Forbundet har heller ingen innvendinger til Utvalgets forslag som innebærer at erstatningen til en 22 åring med inntekt på 6 G gir 46,8 G, hvilket utgjør ca kr 3,5 mill i 2010 (når skattekompensasjonen beregnes til 30 %). For skadelidte som tjente mer enn 6 G da vedkommende ble skadet, må det gjøres unntak fra denne standardiseringen for å unngå underkompensasjon. Dette gjøres i § 3-3 femte ledd som fastslår at skadelidte som hadde en inntekt over 6 G på konstateringstidspunktet eller året før, alternativt kan velge utmåling etter reglene for voksneerstatning i § 3-1 annet ledd (individuell erstatning for lidt tap) og § 3-2. Forbundet mener det er nødvendig at denne regelen innføres sammen med øvrige regelforslag.

3.2.5 Valgfrihetsmodellen

Utvalget modifierer den rene tofase-modellen ved å supplere med en alternativ oppgjørsmode. Denne gir skadelidte en valgfrihet. Skadelidte skal kunne velge mellom å få erstatningen fastsatt etter tofase-modellen eller etter invaliditetsmodellen. Med "invaliditetsmodellen" menes en modell som bygger på medisinsk invaliditet som fundament for beregningen. Dette tilsvarer dagens skl. § 3-2a.

Forslaget innebærer at skadelidte kan velge å gjøre opp de mindre og mer moderate skadene som utgjør inntil 25 % medisinsk invaliditet allerede i fase nr. 1. Forbundet mener på den ene side at en slik modell kan virke kompliserende. Det kan fremstå lite konsekvent og uheldig at erstatningsordningen i utgangspunktet fjerner seg fra medisinsk invaliditet som komponent for inntektstapsberegningen (fase 1 og 2), mens denne komponenten bringes inn for en tredje modell, valgfrihetsmodellen. Dersom denne valgfrihetsmodellen gjennomføres, må skadelidte ta stilling til hvilken modell som gir høyest erstatning. Det kan være en komplisert vurdering for skadelidte, og må antas å ha preg av en viss risiko.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Til tross for innvendingene ovenfor, mener Forbundet på den annen side at valgfrihetsmodellen har en positiv side som gjør at den bør innføres. Fordelen er at skadelidte med mindre og mer moderate skader (inntil 25 % mén), kan få et tidlig erstatningsoppgjør og slipper ventetiden til tross for at det er usikkerhet knyttet til om og i hvilken utstrekning skadene vil resultere i inntektstap en gang i fremtiden. Valgfrihetsmodellen medfører at man kan få raskere oppgjør uten å måtte avvente om skadene medfører uførhet, og kan derfor bidra til å dempe ulempen med "langhaleproblemet" som ellers kunne være forbundet med tofasemodellen.

Utvalgets forslag innebærer at det gis et skjønnsmessig påslag: Det tas utgangspunkt i skadelidtes medisinske invaliditet som så multipliseres med 1,4 for å finne frem til uførheten. Dette innebærer at uførhetsgraden normativt fastsettes til å være 40 % høyere enn den medisinske invaliditetsgraden. Forbundet mener et påslag på dette nivået er nødvendig for å avhjelpe den risikoen det tross alt er å gjøre opp saken på et tidlig stadium, hvor kun den medisinske invaliditetsgraden er brakt på det rene.

Forbundet har ingen innvendinger mot de foreslåtte beregninger i tabellverket.

Videre støtter Forbundet forslaget om at oppgjør etter valgfrihetsmodellen forutsetter at øvrige erstatningsposter som merutgifter, hjemmearbeidstap og menerstatning gjøres opp samtidig med inntektstapserstatningen. Man ville ikke oppnådd den positive effekten av et raskt oppgjør som valgfrihetsmodellen legger opp til, om oppgjør av disse øvrige poster skulle utsettes.

Forbundet har imidlertid innvendinger til Utvalgets forslag om at det gjelder en tidsmessig grense for skadelidtes valg av oppgjørsmode: Skadelidte må velge oppgjør etter valgfrihetsmodellen innen skadelidte fyller 16 år, og senest 5 år fra konstateringstidspunktet.

For det første mener Forbundet at det ikke foreligger tungtveiende argumenter som tilsier at skadelidte som er i alderen 16 - 20 år på konstateringstidspunktet ikke skal kunne velge oppgjør etter valgfrihetsmodellen. Også skadelidte i denne aldersgruppen har behov for denne valgmuligheten.

For det annet er Forbundet uenig i at det settes en frist på 5 år fra konstateringstidspunktet. Forbundet antar at valgfrihetsmodellen vil være å foretrekke for skadelidte med moderate skader i en tidlig fase etter konstateringstidspunktet. Forbundet mener imidlertid at det ikke bør settes noen tidsfrist slik at samtlige skadelidte må velge denne modellen i en tidlig fase. For enkelte skadelidte vil det ta lang tid å få utredet den varige medisinske invaliditeten. Dette skyldes at det kan ta flere år før skadene har stabilisert seg og at enkelte medisinske spesialister har meget lang ventetid. For enkelte skade-/sykdomstilfeller er det også nødvendig med utredning av flere spesialister.

Forbundet kan ikke se tungtveiende hensyn som taler for fastsettelse av en slik 5 års grense. Fristen vil snarere legge et tidspress på skadelidte, og evt. presse frem et forhastet oppgjør. Forbundet mener, i motsetning til Utvalget, at det er rimelig at skadelidte kan vente frem til fase 2-oppgjøret for å se an hvilken modell som gir best uttelling. Det kan være først på dette tidspunkt skadelidte har nødvendige forutsetninger for å vurdere sin varige uførhet og medisinsk invaliditet, og således først da kan velge hvilken oppgjørsmode som er gunstigst.

Forbundet har ingen innvendinger til Utvalgets beregning av erstatningen under Valgfrihetsmodellen. Beregningsmodellen innebærer en heving av nivået fra dagens system, og dette er hovedsaken.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

3.2.6 HJEMMEARBEIDSERSTATNING

Utvalget går inn for at hjemmearbeidserstatningen utmåles separat fra øvrige erstatningsposter. Dette støttes fullt ut av Personskadeforbundet. Dagens ordning er blitt praktisert slik at hjemmearbeidserstatningen skal anses innbakt i den standardiserte barneerstatningen i skl. § 3-2a. Forbundet viser til Utvalgtes drøftelse på s. 235 i NOU'en, og mener at det foreligger tungtveiende argumenter som tilsier at hjemmearbeidserstatningen kan kreves i tillegg til barneerstatningen. Utvalget legger opp til at hjemmearbeidstapet utmåles etter lovutkastets § 3-5, hvor Personskadeforbundet støtter forslaget til "fraksjon 1" jf. våre merknader § 3-5 Hjemmearbeidserstatning. Dette innebærer at hjemmearbeidserstatningen ikke utmåles konkret og individuelt i fase 1, men etter tabell gitt i forskrift. Dette innebærer at man anvender aldersintervallet i tabellens første rad, som dekker skadelidte fra 0 til og med 20 år. Det gir en erstatning på 4,8 G for skadelidte i gruppe 1, og en erstatning på 9,6 G for skadelidte i gruppe 2. Av standardiseringshensyn differensieres det ikke ut fra skadelidtes alder innen det første aldersintervallet, 0-20 år. Forbundet tiltrer ovennevnte forslag.

3.2.7 MERUTGIFTER

De alminnelige regler om dekning av merutgifter skal gjelde for unge skadelidte. Forbundet har ingen innvendinger til dette utgangspunktet. Det vises til Forbundets kommentarer til merutgiftserstatning i pkt 4 i høringsuttalelsen.

3.2.8 NEDDISKONTERING

Utvalget går inn for en regel hvor man neddiskonterer erstatningen etter barnets alder. Forbundet er enig i at det bør foretas en inflasjonsjustering basert på 1 % for barneerstatningen, men er uenig i at kapitaliseringsrenten settes til 5 %. Markedet har i lengre tid vist at rentenivå og avkastningsmuligheter tilsier at en kapitaliseringsrente i denne størrelsesorden er for høy, jf vedlegg 1.

3.2.9 GJENOPTAK

Slik Forbundet ser det vil tofase-modellen kunne bidra til å redusere antall krav om gjenopptak med etteroppgjør i barneerstatningssakene.

De alminnelige regler for etteroppgjør som foreslås er i stor grad en videreføring av dagens gjenopptaksregler. Det vises til Forbundets kommentarer til de foreslåtte regler om etteroppgjør, jf pkt 10.

4. § 3-4 Merutgiftserstatning

4.1 INNLEDNING

Utvalgets forslag bygger på tre hovedbetraktninger:

For det første at det i lovteksten foretas en presisering av utmålingsprinsippene utviklet i rettspraksis.

For det andre at grensen mellom merutgiftserstatning og de øvrige erstatningspostene klargjøres i lovteksten. For det tredje at det foretas en delstandardisering av pleie og omsorgsutgiftene i de mest alvorlige skadesakene.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Personskadeforbundet mener det ikke er behov for noen lovregulering av merutgiftserstatningen utover det som følger av dagens lovtekst, og frykter at en ytterligere lovregulering vil kunne medføre statiske løsninger for en erstatningspost som i svært stor grad påvirkes av endringer i det underliggende regelverk i helse- og sosiallovgivningen, og samfunnsutviklingen for øvrig.

Nåværende rettstilstand er utviklet i et godt samspill mellom lovgiver og domstolene, hvor domstolene har kommet frem til gode resultat når det har oppstått spørsmål om hvilke utgifter som er erstatningsmessige. Rt 2003 s. 1358 (Psykolog) er illustrerende. Høyesterett presiserte i denne dommen rettstilstanden slik at skadelidte hadde plikt til å benytte seg av det offentlige medisinske tilbud, men hvis dette ikke var tilgjengelig kunne utgiftene ved privat behandling kreves dekket av skadevolder. Dette var en presisering som ikke direkte fremgikk av tidligere dommer. Ved en standardisering av utmålingen *forut* for denne dommen, ville skadelidte neppe fått dekket denne typen utgifter. Dommen illustrerer det kontinuerlige behov det er for å presisere og tilpasse utmålingen av ekstrautgiftene til det offentlige helsetilbud. Ved en standardisering og lovregulering av utmålingen vil store deler av denne dynamikken gå tapt.

Med den presisering av rettstilstanden som har funnet sted gjennom Rt 1993 s. 1547 (Skoland), Rt 1996 s. 958 (Stokstad), Rt 1999 s. 1967 (Rott) Rt 2002 s. 1436 (Bråtane), Rt 2003 s. 1358 (Psykolog) og R.t 2009 s. 425 (Løff II), har sentrale rettsavklaring funnet sted, og partene har aldri hatt bedre forutsetninger for å komme frem til minnelige løsninger. En gjennomgang av lagmannsrettspraksis de senere år viser også at det har vært en markert nedgang av saker hvor merutgiftserstatningen har vært tvistetema.

Ut fra den rettsavklaring som har funnet sted, og det lave antall saker om merutgifter for domstolene de senere år, vurderer Personskadeforbundet at en lovregulering og delstandardisering kan virke mot sin hensikt ved at ny rettspraksis er nødvendig for å kartlegge den nye reguleringens nærmere rammer og grenser. Dette gjelder særlig utvalgets forlag om delstandardisering av pleie og omsorgsutgiftene jf. nedenfor pkt 4.

4.2 UTVALGETS PRESISERING AV UTMÅLINGSPRINSIPPENE

Personskadeforbundet har ikke vesentlige innvendinger mot utvalgets forslag til presisering av dagens utmålingsprinsipper, men understreker samtidig behovet for å lese disse utmålingsprinsippene med utgangspunkt i den underliggende rettspraksis. Det må fremgå tydelig av lovforarbeidene at det ikke har vært meningen å gjøre noen endringer i hovedtrekkene som er utviklet i rettspraksis. I motsatt fall vil, slik det allerede er pekt på, en lovfesting kunne bidra til nye prosesser for domstolene i strid med utvalgets mandat.

4.3 UTVALGETS AVGRENSNING MOT ØVRIGE ERSTATNINGSPOSTER

I praksis oppstår det sjelden problem på dette punkt ved individuelle erstatningsutmålinger, og det er ikke behov for å komplisere lovteksten med grensdragningene. Personskadeforbundet mener det vil være tilstrekkelig at det i forarbeidene gis uttrykk for at dagens rettstilstand skal opprettholdes. Holdt opp mot dagens rettstilstand kan den foreslåtte lovteksten skape misforståelser. Dette gjelder særlig avgrensningen mot "rent sosiale behov" i § 3-4(5). Dette er et uttrykk som ikke har noe eksakt juridisk eller medisinsk innhold, og kan skape et inntrykk av et snevrere dekningsfelt for merutgiftserstatningen enn det som følger av dagens rettstilstand. Det vises f eks til at det er fast praksis for at utgifter ved å ha med seg ledsager på ferie på grunn av en funksjonshemning dekkes som en ekstrautgift, jf. R.t 1999 s. 1967 (Rott), selv om selve formålet med en ferietur for skadelidte i

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

noen grad må sies å være sosialt. Det vises også til utvalgets beskrivelse på s. 265 hvor det uttales at tilsyn på fritiden med hjelp og tilrettelegging av sosiale aktiviteter” faller inn under pleie og omsorgserstatningen.

4.4 UTVALGETS FORSLAG OM DELSTANDARDISERING

Utvalgets forslag ligger her utenfor mandatet. Begrunnelsen for forslaget er at en slik delstandardisering kan virke konfliktdependende.

Personskadeforbundet er uenig i utvalgets begrunnelse for forslaget. Slik det allerede er påpekt, har antallet tvistesaker om teamet vist en klart nedadgående tendens de senere år. Den delstandardiseringen det legges opp til tvert i mot kan øke konfliktnivået fordi den vil skape et behov for å avklare hvilke skader som faller inn under delstandardiseringens virkeområde.

Vi er tvilende til at de unntaksreglene som foreslås vil fylle sitt formål. Denne typen unntak anvender domstolene svært strengt, hvilket er nødvendig for at standardiseringens formål skal realiseres. I praksis vil derfor et betydelig antall skadelidte få over- eller underkompensasjon. Når det gjelder erstatningsnivået delstandardiseringen bygger på, har ikke Personskadeforbundet innvendinger til dette isolert sett, men peker på at standardiseringen på sikt kan føre til en redusert dekning av skadelidtes behov sammenlignet med endrede samfunnsoppfatninger av hva som er mest mulig fullverdig liv for alvorlig skadde. Igjen ligger problemet i en standardiserings manglende dynamikk.

Personskadeforbundet har merket seg at det for de yngste skadelidte, gruppen 0-23 år er foreslått en gruppeplassering i fireårsintervall jf. tabell 7.2 s. 272. Det er vanskelig å se noen rasjonell begrunnelse for en slik oppdeling all den tid det er utviklet en eksakt tabell for hvert år jf. tabell 7.1 s. 270. I den grad man skal operere med en slik inndeling fremstår det uansett som riktigst å benytte gjennomsnittet av den fremtidige pleie og omsorgserstatningen i det aktuelle intervallet, ikke den laveste erstatningen i intervallet slik det er gjort.

5. § 3-5 Hjemmearbeidserstatning

Personskadeforbundet har merket seg at Utvalget har fremmet to alternative forslag til erstatning for tap av hjemmearbeidsevne, jf forslaget § 3-5. I det følgende gis Personskadeforbundets kommentarer til forslaget.

Under forutsetning av at erstatning for tapt hjemmearbeidsevne skal standardiseres har ikke Personskadeforbundet prinsipielle innvendinger til Utvalgets valg av modell slik foreslått av ”fraksjon 1”. Nivået knyttet til erstatningsposten framstår som akseptabelt ut fra dagens rettstilstand. Vi slutter oss til forslaget om at det ikke skal kreves medisinsk invaliditetsgrad for å ha rett på denne erstatningsposten. Det finnes flere eksempler på at skadelidte lavere medisinsk invaliditetsgrad enn 10 prosent opplever et funksjonstap som bør vernes gjennom erstatningsposten tap av hjemmearbeidsevne.

Personskadeforbundet vil peke på at Utvalgets forslag til ny bestemmelse om hjemmearbeidserstatning neppe vil virke særlig konfliktdependende sammenlignet med dagens rettstilstand. Bestemmelsen er utformet på en måte hvor skadelidtes evnetap vil være tema for bevisførsel. Det er grunn til å anta at ergoterapeuter og andre sakkyndige dermed vil ha stor betydning i forhold til om skadelidte havner i gruppe 1 eller gruppe 2. Uenighet om denne plasseringen vil være konfliktdrivende. I lys av de hensyn som begrunner forslaget om standardisering, er det da vanskelig å se at forslaget vil medføre noen særlig vinning sammenlignet med en fullt ut individuell utmåling etter dagens rettstilstand.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

6. Ménerstatning

6.1 GENERELT – MANDATET

Utvalgets mandat var å standardisere ménerstatningen, men på samme nivå som i dag. Videre ble utvalget bedt om å vurdere om nedre grense for å tilkjenne ménerstatning skulle senkes fra 15 % varig medisinsk invaliditetsgrad til 5 %.

Utvalget ble også bedt om å vurdere om det skal gis adgang til å gi et subjektivt påslag i ménerstatningen. Det er særlig i de tilfellene der ménerstatningen er satt lavt, mens livsutfoldelsen blir sterkt redusert det her er tenkt på. Utvalget ble bedt om å se hen til den danske lovgivningen ved denne vurderingen.

Mandatet ga dermed ikke grunnlag for de store endringene i ménerstatningen i forhold til dagens ordning.

6.2 PRESISERING AV GRENSEN MOT EKSTRAUTGIFTER OG HJEMMEERVERVSTAP

Utvalget går inn for en presisering av at utgifter til sosialmedisinske behov ikke er en del av ménerstatningen, men skal erstattes som påførte og fremtidige merutgifter. Dog skal det fremdeles være en viss adgang til en beløpsmessig avstemning ved høye ménerstatninger. Presiseringen innebærer etter Forbundets syn, ingen endring av dagens rettstilstand, men er likevel viktig. Forsikringsselskapene argumenterer ofte for at sosialmedisinske behov dekkes av ménerstatningen, og for skadelidte som ikke er representert av advokat med spesialkompetanse på erstatningsrett, vil dette kunne gjøre betydelig innhugg i den erstatningen skadelidte blir tilkjent. Presiseringen setter fokus på at sosialmedisinske behov er en dekningsmessig utgift, hvilket Forbundet mener er positivt. Vi mener dog at det vil være tilstrekkelig at det i forarbeidene gis uttrykk for at dagens rettstilstand skal opprettholdes, *jf merknader under pkt 4.3*. Videre presiserer utvalget grensen mellom ménerstatningen og hjemmeervervserstatningen, hvilket det ofte er diskusjon om i praksis. Utvalget går inn for å presisere at utgifter til for eksempel vedlikehold av ferie/fritidsbolig er ikke en del av ménerstatningen, men skal erstattes som hjemmeervervstap, dog med en grense mot rene fritidspregede sysler.

Presiseringsforslagene fremstår etter Forbundets syn, som positive. Man får her løftet til dels store utgiftsposter ut av ménerstatningsbegrepet, og rendyrker ménerstatningen som en erstatning for tapt livsutfoldelse.

6.3 ERSTATNING FOR TIDSBEGRENSEDE SKADER

Noen skader er ikke livsvarige og noen skader er av en slik art at de vil forkorte skadelidtes livsløp. Et spørsmål er da om skadelidte skal ha full ménerstatning. Dette spørsmålet har ikke vært oppe som problemstilling hyppig, men det har tidligere vært en anførsel, særlig i saker for Pasientskadenemnda, at det i slike tilfeller skal utbetales en lavere ménerstatning eller en terminvis erstatning.

Utvalget går inn for at man går bort fra en tidsbegrenset og redusert ménerstatning, og går inn for at det skal legges til grunn full ménerstatning dersom skaden har en antatt varighet på over ti år. Forbundet finner det positivt at utvalget foreslår å gå bort fra muligheten til tidsbegrenset og redusert ménerstatning. Forbundet støtter denne endringen.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Utvalget har foreslått at en varighet på over ti år skal anses som en livsvarig skade. Dette samsvarer verken med forsikringspraksis der grensen er om lag tre år, eller NAVs praksis der grensen er om lag syv år. NAVs praksis gjelder riktignok varig ervervsuførhet, men er likevel relevant i vurderingen.

Forbundet finner at en grense på ti år er strengt, og kan føre til langvarige diskusjoner med forsikringselskapene om skadens varighet, og derav forsinkede oppgjør, hvilket neppe var hensikten. Forbundet finner det hensiktsmessig å legge varighetskriteriet på samme linje som NAV, med et syvårsperspektiv på varigheten. Dette vil føre til en harmonisering av lovverket som Forbundet finner hensiktsmessig for skadelidtes forutsigbarhet og forutberegnelighet.

For øvrig er forbundet av den oppfatning at bestemmelsen må utøves med forsiktighet av hensyn til skadelidte. Der det er tvil om varighetskriteriet for ménerstatning vil nås, bør det derfor legges til grunn en juridisk sannsynlighetsvurdering, der det er tilstrekkelig med 50,1 % sannsynlighet for at skaden vil ha en antatt varighet på over 10 år, og ikke en medisinsk sannsynlighetsvurdering.

Videre må det etter forbundets syn, åpnes for etteroppgjør uten å gå veien om gjenopptakelse, dersom det er foretatt et oppgjør basert på en forbigående skade, men det i ettertid viser seg at skaden er varig i lovens forstand.

6.4 NEDRE GRENSE FOR MÉNERSTATNING SENKES TIL 5 %

Utvalget går inn for at nedre grense for ménerstatning senkes fra 15 % til 5 %. Forbundet støtter dette forslaget fullt ut.

I praksis ser man ofte at også skadelidte med en lavere invaliditetsgrad enn 15 % får redusert sin livsutfoldelse i en grad som burde gitt erstatning, og det fremstår derfor som riktig å kompensere dette tapet også ved lavere invaliditetsgrader. Særlig gjør dette seg gjeldende der skadefølgen ikke er så stor at den begrenser skadelidtes mulighet til inntektsgivende arbeid, slik at det ikke er grunnlag for inntektstapserstatning, men livskvaliteten som sådan er redusert og skadelidte har begrenset mulighet til å delta i for eksempel fritidsaktiviteter som han/hun tidligere deltok i. At den nedre grensen for ménerstatning senkes til 5 %, vil etter forbundets vurdering, ikke føre til økte kostnader, da det allerede i dag innhentes spesialisterklæringer i saker med lavere invaliditetsgrader, da de fleste skadelidte også er dekket av fører/passasjerulykkesforsikringer som gir erstatning for skader ned til 1 % medisinsk invaliditet.

6.5 BEGRENSNING AV ADGANGEN TIL GRUPPEOPPRYKK OG SKJØNNMESSIG PÅSLAG I MÉNERSTATNINGEN

Utvalget går inn for å fjerne adgangen til gruppeopprykk der skaden resulterte i ett enkelt traume. Det bemerkes innledningsvis fra Forbundets side at § 3-6 i lovforslaget er vanskelig tilgjengelig, og med fordel kan omskrives slik at innholdet blir lettere å forstå.

Når det gjelder mindre skjønnsmessige påslag i erstatningen av den typen Kåsa-dommen åpner for, går utvalget inn for å gi adgang til et slikt påslag så sant ménet er særlig byrdefullt for skadelidte både i arbeidslivet og i fritiden. Et slikt skjønnsmessig påslag er foreslått å utgjøre 10 % av den pengemessige verdien av ménerstatningen. Samtidig foreslår utvalget å fjerne adgangen til skjønnsmessig avrundning av ménerstatningen slik praksis er i dag. I rettspraksis kommer spørsmålet om gruppeopprykk eller skjønnsmessige påslag sjelden på spissen. I praksis er dette imidlertid viktige brikker i forhandlingen med forsikringselskapene, og en forhandling av hvilken

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

ménerstatningsgruppe skadelidte skal ha erstatning etter er ikke sjelden et tema i de siste forhandlingsrundene.

Å fjerne denne muligheten vil etter Forbundets vurdering, trolig føre til ytterligere diskusjoner om spesialistvalg og krav om nye second opinion i erstatningssakene, da forslaget etterlater lite rom for skjønnsmessige vurderinger av ménerstatningen. Tidsmessig vil det trolig heller ikke være gunstig, da spesialister ofte har lang ventetid, og en uenighet rundt ménerstatningen uten mulighet til skjønnsmessige vurderinger kan trigge ytterligere spesialisterklæringer og ytterligere tidsbruk.

Forbundet mener at muligheten for gruppeopprykk og skjønnsmessige justeringer av ménerstatningen ikke vil være til hinder for en generell standardisering av denne erstatningsposten. Det prosederes sjelden på denne problemstillingen alene i saker for domstolen, slik at det å opprettholde muligheten for slike skjønnsmessige vurderinger neppe vil ha innvirkning på antallet prosesser. På den annen side er muligheten for å gjøre denne skjønnsmessige justeringen viktig i praksis, og kan i mange tilfeller gi løsning i saker der partene ikke er enige om skadeomfanget.

Det foreslåtte påslaget på 10 % av den pengemessige verdien av ménerstatningen er, etter forbundets vurdering, for lavt. Ved en ménerstatning på kr 100 000,-, vil påslaget kun gi en økning med kr 10 000,-, hvilket på langt nær vil kompensere for skadelidtes opplevelse av ménet som særlig byrdefullt.

Dersom man skal gå inn for å fjerne muligheten for gruppeopprykk og standardisere mulighetene for skjønnsmessige påslag i ménerstatningen, må den prosentsatsen som legges til grunn for den gruppen som kvalifiserer for et slikt påslag, settes vesentlig høyere for å gi en reell tilleggskompensasjon.

Forbundet er følgelig uenig i forslaget om å begrense adgangen til gruppeopprykk og skjønnsmessige påslag i ménerstatningen.

Avslutningsvis vil Personskadeforbundet bemerke at den invaliditetstabellen som legges til grunn for beregningen av den varige medisinske invaliditetsgraden (Forskrift om menerstatning ved yrkesskade av 21.04.97 nr. 373) i større grad enn i dag må oppdateres jevnlig og speile endringer i samfunnsutviklingen og medisinsk utvikling. I dag er det f.eks mange typiske skader etter trafikkulykker som ikke gjenfinnes i invaliditetstabellen. Særlig gjelder dette psykiske skadefølger. Personskadeforbundet vil derfor anmode om at gjeldende forskrift gjennomgås og oppdateres i forbindelse med en gjennomføring av ny lov om standardisert personskadeerstatning med tilhørende forskrift.

7. § 3-7 Smerteerstatning

Utvalget er bedt å vurdere om en ny regel om økonomisk kompensasjon for påført smerte skal innføres i norsk rett, etter mønster av den danske lov om erstatningsansvar § 3 om svie og smerte. Det er her tale om en nydannelse i norsk rett og Personskadeforbundet er positiv til innføring av en slik regel.

Personskadeforbundet er enig i at det er best å benevne den nye erstatningsposten som smerteerstatning og utelate ordet "svie".

Personskadeforbundet er imidlertid av den oppfatningen at utformingen av reglene om smerteerstatning er unødvendig komplisert og vil kunne gi opphav til uenighet og tvister.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Ressursbruken ved behandling av krav vil være betydelig, samtidig som erstatningsbeløpene vil være lave, eller falle helt bort, når de skal samordnes mot ménerstatning og oppresningserstatning.

I tillegg kommer at det ofte går flere år før man kan fastsette en eventuelle ménerstatning. For skadelidte kan det da oppleves som unødvendig provoserende at man skal gjøre fradrag for erstatning man har fått utbetalt under en annen erstatningspost.

Dersom det skal innføres smerteerstatning, vil Personskadeforbundet hevde at regelen må forenkles slik at denne utbetales uten samordning med andre erstatningsposter. Smerteerstatningen må sees på som en førstehjelp som skal utbetales rask og uten kompliserte vurderinger.

Utvalget har anført at det ikke skal gis smerteerstatning når skaden er voldt ved bruk av motorvogn eller på yrkesskadeforsikringsområdet. Utvalget begrunner dette med at kostnadene med å innføre smerteerstatning da blir redusert. Personskadeforbundet kan ikke se at dette er noen god begrunnelse, da hensikten med å innføre ordningen, nemlig at den skadelidte ikke ukompensert skal måtte tåle smerte og sykdom, like fullt gjelder for disse grupper skadelidte. Så lenge det er et øvre tak på erstatningsposten kan Personskadeforbundet ikke se at kostnadsbesparelse gir tilstrekkelig grunn til å avgrense mot disse grupper skadelidte.

Personskadeforbundet er for øvrig enig i at det ikke skal gjøres fradrag i smerteerstatningen for noen ytelser fra det offentlige.

8. § 3-8 Forsørgertapserstatning og omstillingserstatning

Som tidligere anført legger Personskadeforbundet stor vekt på prinsippet om full erstatning, og er av den oppfatning at avklaring gjennom rettspraksis, jevnt over gir gode løsninger. Et brudd med denne tradisjonen krever derfor en særskilt begrunnelse. Personskadeforbundets erfaring er at prinsippet om full erstatning er vanskelig å håndtere i forsørgertapsakene og er derfor enig i at det for disse sakene bør kunne innføres en standardisert utmåling.

Utvalget har tatt utgangspunkt i den danske modellen, men har spesialkonstruert en inntektsavhengig forsørgertapsmodell tilpasset norsk rettstradisjon.

Personskadeforbundet er enig i at en standardiseringsmodell i størst mulig grad må reflektere det faktiske tap de etterlatte lider og støtter derfor forslaget om en tilpasset erstatning etter avdødes inntektsforhold.

Utvalget har først konstruert en modell for inntektsuavhengig standarderstatning, og deretter latt denne være utgangspunkt for en inntektsavhengig erstatningsutmåling. Slik Utvalget har utarbeidet lovforslaget blir den inntektsuavhengige standarderstatningen en form for grunnerstatning som justeres avhengig av avdødes inntektsforhold.

Personskadeforbundet vil derfor først kommentere den inntektsuavhengige erstatningsmodellen.

8.1 TAPSPERIODEN OG STARTPUNKT FOR STANDARDERSTATNINGEN

Ved utmåling av **barns forsørgertap** har Utvalget valgt å avgrense tapsperioden frem til barnet fyller 19 år. Personskadeforbundet er av den oppfatning at foreldres reelle forsørgerperiode strekker seg lengre enn dette i dagens samfunn. Mange 19 åringer vil gå siste år på videregående skole og vil derfor ikke være selvforsørgende. Når Utvalget ønsker å styrke etterlatte barns stilling, ser vi ingen tungtveiende grunner til at tapsperioden skal avgrenses ved 19 år. Vi er også av den oppfatning at tapsperioden bør harmoniseres med barneverstatningen og at tapsperioden derfor skal beregnes frem til barnet fyller 21 år, jf våre merknader ovenfor knyttet til § 3-3.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Etter en skjønnsmessig avveining har Utvalget funnet å sette startpunktet for erstatning til et nyfødt barn til 14 G, for deretter å gjøre en nedtrapping etter barnets alder. Personskadeforbundet kan heller ikke her se at det tungtveiende grunner for å sette startpunktet lavere enn dagens yrkesskadedekning som er 15 G. Som Utvalget også påpeker, har økningen av G ikke vært i tråd med inntektsutviklingen i samfunnet for øvrig. Den standardiserte 15 G-satsen i yrkesskadesakene har derfor sakket akterut i forhold til målsetningen da denne ble innført. Startpunktet for forsørger tap bør derfor heller oppreguleres enn nedjusteres i forhold til dagens yrkesskadeerstatning. Det foreslås derfor at startpunktet settes til minimum 16 G, for deretter å nedtrappes til barnet fyller 21 år. Personskadeforbundet har ikke vesentlige innvendinger mot Utvalgets forslag om at erstatningen til det enkelte barn må reduseres noe dersom avdøde etterlater seg flere barn.

For **gjenlevende samlivspartner** har Utvalget tilsvarende satt startpunktet for standarderstatningen på 14 G for en gjenlevende samlivspartner uten barn. Også her mener Personskadeforbundet at de samme argumenter, som for barns forsørgertap, gjør seg gjeldende og at startpunktet derfor bør settes til minimum 16 G.

Personskadeforbundet har for øvrig ikke innvendinger mot at erstatningen skal forhøyes for hvert år yngste barn er yngre enn 6 år.

8.2 TILPASNING AV ERSTATNINGEN ETTER AVDØDES INNTEKTSFORHOLD

Personskadeforbundet finner å kunne støtte Utvalgets forslag om at innslagspunktet for standarderstatningen skal settes ved avdødes inntekt tilsvarende 6 G, dog således at standarderstatningen settes til 16 G og ikke 14 G, slik vi har redegjort for ovenfor.

Vi finner imidlertid ikke å kunne støtte Utvalgets forslag om at erstatningen skal reduseres med inntil 20 % dersom avdøde hadde lavere inntekter enn 6 G. Det antas at dette særlig vil kunne ramme småbarnsfamilier som i en kortere periode vil velge å arbeide redusert. Etter vår vurdering bør derfor 16 G være en minimumserstatning slik at erstatningen ikke skal reduseres selv om avdøde hadde en lavere inntekt enn 6 G.

Utvalget har lagt til grunn at det er rimelig å sette et "tak" på forsørgertapserstatningen. Personskadeforbundet er enig i dette, men er av den oppfatning at "taket" bør harmoniseres med inntektstapserstatningen og settes til en inntekt tilsvarende 19 G. Vi kan ikke se at det er større grunn for å fritta skadevolder for ansvaret ved dødelige skadeforvoldelse enn når skadelidte blir påført varige skader.

Til støtte for sitt standpunkt oppgir Utvalget bl.a. at de etterlatte i slike tilfeller ofte vil kunne nyte godt av arv fra avdøde. Dette er etter vår oppfatning et dårlig argument, da det her ikke trenger å være noen kobling. Dersom man skulle følge Utvalgets resonnerement kan man dessuten hevde at de etterlatte vil gå glipp av større fremtidig arv som avdøde ville bygget opp.

Prinsippet om full erstatningen tilsier derfor at erstatningen skal økes med et % vis tillegg pr G også for intervallet 13-19 G. Personskadeforbundet antar imidlertid at økningen bør settes noe lavere enn 5 % pr G som er økningen for intervallet 10-12 G.

Det skal også tilføyes at Personskadeforbundet mener det er uheldig at Utvalget fraviker prinsippet fra Bastrupdommen om at avdrag på lån er en fast utgift i en situasjon hvor kostnader til bolig utgjør en stadig større del av en families faste utgifter. Konsekvensen er, slik Utvalget selv påpeker på side 376, at en del etterlatte ikke vil kunne opprettholde sin tilvante bo og levestandard, hvilket er hovedhensynet bak forsørgertapserstatninger. Det stilles derfor også spørsmål ved om den stipulerte tapsperioden på 5 år er for kort.

8.3 OMSTILLINGSERSTATNING

Personskadeforbundet støtter Utvalgets forslag om en inntektsuavhengig standardisert omstillingserstatning som kommer i tillegg til forsørgertapserstatningen.

9. § 3-9 m.fl Unntaksregler

- Viktig med sikkerhetsventil for åpenbart urimelige tilfelle
- Må få snevert anvendelsesområde
- Lovgiver må etablere ordninger som sikrer at § 3 – 18 etterleves

Personskadeforbundet mener det er riktig av Utvalget å innføre en generell sikkerhetsventil som kommer til anvendelse i de tilfelle der de standardiserte reglene vil gi et kvalifisert urimelig og urettferdig erstatningsrettslig resultat. Reglen i § 3 – 9, og særskilt i § 3 – 2 femte ledd, må dog ha et svært snevert anvendelsesområde. Normalløsningen skal ikke lett kunne fravikes. Momentene i pkt. 4.11 er dekkende for våres syn.

Det ligger i standardiseringens natur at skadelidte i enkelte tilfelle vil kunne bli både under- og overkompensert. Sikkerhetsventilen vil dog kunne avdempe enkelte svært uheldige konsekvenser av standardisering. I et lovarbeid kan det være en rekke forhold/situasjoner man ikke har tenkt på. Sikkerhetsventilen vil således kunne fremme et dynamisk system.

Utvalget har i sine merknader gitt en ikke uttømmende anvisning på hvilke tilfeller som kan tenkes å aktualisere anvendelsen av bestemmelsen. Personskadeforbundet mener dog at det med tiden vil kunne bli en betydelig utfordring med å vite i hvilke situasjoner bestemmelsen skal komme til anvendelse. Dette fordi regelen blant annet forutsetter at man har en parallell rettsutvikling å forholde seg til og sammenligne erstatningsnivåene med. Videre vil det for de øvrige erstatningspostene enn ervervstapet kunne oppstå vanskelige grensedragninger mellom hva som er urimelig og kvalifisert urimelig.

10. § 3-16 Etteroppgjør

- Generelt god og praktisk anvendelig regel
- Fem års frist er vesentlig for kort, ingen frist eller minimum ti år

10.1 GENERELT

Personskadeforbundet kan i det vesentlige slutte seg til Utvalgets forslag om adgangen til etteroppgjør i personskadesaker.

Lovforslagets § 3 – 16 har fått en formulering som gjenspeiler og tar opp i seg de relevante momenter som er utmeislet i rettspraksis ved etteroppgjør.

Regelen innebærer at den skadelidte ved etteroppgjør kan forholde seg til ett rettslig grunnlag. Dette er en stor fordel sammenlignet dagens situasjon, der den skadelidte må søke hjemmel for sine anførsler i alternative rettslige grunnlag som for eksempel skl. § 3 – 8, avtaleloven § 36, yrkesskadeforskriften § 5 – 1 mv.

Regelen presiserer de ulike vurderingstema for etteroppgjør på en pedagogisk måte. Sammenholdt med kommentarene og merknadene i pkt. 12.4.3 og side 514 vil partene som er involvert i slike oppgjør få god veiledning for når vilkårene for etteroppgjør er oppfylt. Kravet til hva som ligger i vesentlig er en videreføring av gjeldende rett.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Reglen sier intet om hvordan et etteroppgjør skal finne sted. Personskadeforbundet mener dog at dette ikke er nødvendig. Rettstekniske hensyn taler mot dette. Eksisterende rettspraksis gir god anvisning, og de nye standardiserte reglene vil, slik vi ser det, bidra til å forenkle et etteroppgjør.

10.2 FRIST – KRAV OM NY BEHANDLING

I bestemmelsens andre punktum, se pkt. 12.4.3.4, er det satt en femårsfrist for krav om ny behandling som løper fra oppgjørsdatoen for endelig oppgjør i saken. Femårsfristen fremstår som vesentlig for kort.

Personskadeforbundet kan ikke se at hensynet til endelig oppgjør og skadevolders innrettelse gjør seg sterkere gjeldende enn hensynet til skadelidtes velferd og et korrekt erstatningsoppgjør. Fristen innebærer dessuten en vesentlig innskrenking av mulighet for å kreve etteroppgjør ettersom dagens skl § 3 – 8 og avtaleloven § 36 ikke har noen tidsgrense overhode.

Prinsipalt burde det ikke være noen fristavgresning, subsidiært burde fristen settes til ti år.

I mange skadetilfeller kan det ta lang tid før den skadelidte avklarer sin ervervsevne. Ved et endelig erstatningsoppgjør er det for eksempel gjerne lagt til grunn en ikke ubetydelig restervervsevne. Dersom den skadelidte skulle falle ut ytterligere av arbeidslivet vil Nav ofte kreve mange og gjentatte arbeidsutprøvinger eller tilsvarende. Unge skadelidte innvilges sjelden varige uføreytelser, og enkelte grupper skadelidte anstrenger seg med skaden for å holde seg i arbeidslivet før de vet hvordan de vil fungere. Disse forholdene taler for en lengre frist.

Under enhver omstendighet vil alminnelige regler om foreldelse slik disse er formulert i foreldelsesloven eventuelt gjøre seg gjeldende.

Erfaringene med yrkesskadeforskriftens § 5 – 1 taler underbygger ovennevnte og taler for å fjerne/utvide fristen.

Dersom fristen for etteroppgjør er for kort, vil dette kunne bidra med å trekke ut erstatningsoppgjørene. Dette fordi partene, og da primært den skadelidte, vil ha størst mulig avklaring og forutberegnelighet rundt sine før et endelig oppgjør finner sted.

Ved å fjerne fristen vil man unngå at ubegrunnede krav fremmes overfor skadevolder. Fristen er preklusiv, og skadelidte må fremsette krav for å unngå å miste rettigheter. En lengre frist vil gi skadelidte muligheter til å avklare sin situasjon ytterligere før man fremsetter krav om etteroppgjør. Til sist er det slik at noen skadetyper utvikler seg over år, særlig sykdom, hodeskader med epilepsi mv.

11. § 3-18 m.fl Revisjon av regelverket – vurdering av kapitaliseringsrente

Det vises til merknadene på blant annet side 516, hvor Personskadeforbundet slutter seg til Utvalgets hovedpunkter.

Personskadeforbundet mener en slik revisjonsregel for det samlede foreslåtte regelverk er viktig. Lovgiver må sørge for å etablere gode mekanismer som gjør at § 3 – 18 blir en bestemmelse som får aktiv anvendelse. Dette er den sentrale bestemmelse som vil kunne bidra til å sikre at den foreslåtte standardiserte erstatningen blir et dynamisk system som tar opp i seg endringer i andre lovverk mv. som påvirker erstatningens størrelse. Erfaringer med den standardiserte barneverstatningen og deler av yrkesskadebestemmelsene forsterker dette synspunktet. Disse erfaringene gjør oss dog usikre på hvorvidt regelen er tilstrekkelig robust for å oppnå sin hensikt.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Det vil bli svært viktig å vurdere den sentrale tallverdien folketrygdens grunnbeløp, se omtale om dette blant annet i innledningen til denne uttalelse.

Vi mener det kan være noe uklart hva Utvalget mener med "tallverdi".

Det vil være svært viktig at man løpende vurderer kapitaliseringsrenten, *jf vedlegg 1*.

Oslo 13. desember 2012

/sign./
Kjell Silkoset
Forbundsleder

/sign./
Per Oretorp
Ass. generalsekretær

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Vedlegg 1

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep, 0030 Oslo

Oslo, 13. desember 2012

ERSTATNINGSUTMÅLING VED PERSONSKADE - KAPITALISERINGSRENTEN

Personskadeforbundet LTN, tidligere Landsforeningen for trafikkskadde, er en partipolitisk uavhengig organisasjon som bistår personer som har blitt utsatt for skader i trafikkulykker, arbeid, under helsebehandling etc.

Mange av våre medlemmer som blir alvorlig skadet mister også evnen til å være i inntektsgivende arbeid. Dagens system for utmåling baserer seg på at det skal utbetales en engangserstatning hvor man stipulerer et fremtidig inntektstap frem til fylte 67 år. Ved denne beregningsmåten er det avgjørende hvilken kapitaliseringsrente som skal benyttes da den, særlig over lengre perioder, har stor betydning for engangsutbetalingen. Vi antar rentefotens funksjon ved erstatningsutmålingen er kjent for departementet.

Fram til 1993 var kapitaliseringsrenten på 6 prosent. Spørsmålet ble da behandlet av Høyesterett i avgjørelsen inntatt i Rt. 1993 s. 1524 (Ølbergdommen). Her tok førstvoterende utgangspunkt i at siktemålet med erstatningsutmålingen skal være at "skadelidte skal ha en erstatning som antas ikke å ville stille ham dårligere i fremtiden enn om han hadde beholdt sin fulle arbeidskraft. Selv om man kan si at begrepet "full erstatning" først og fremst er et juridisk, ikke et eksakt økonomisk begrep, og at utmålingen nødvendigvis må skje skjønnsmessig, er kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet." (dommens s. 1532). Høyesterett la til grunn at også kapitaliseringsrenten må fastsettes med dette som bakgrunn.

Det framgår av premissene at Høyesterett under henvisning til tidligere rettspraksis, la til grunn at det må skje en bred vurdering av de ulike anvendelses- og investeringsmulighetene som foreligger. Høyesterett uttalte også at skadelidte ikke skal være nødt til å ta noen særlig risiko ved investeringene. Avslutningsvis under drøftelse av kapitaliseringsrenten uttalte Høyesterett: "Jeg bemerker for øvrig at det etter min mening kan anføres gode grunner for at kapitaliseringsrenten ved erstatningsutmåling fastsettes ved lov eller forskrift" (dommens s. 1534). I Ølbergdommen satte Høyesterett kapitaliseringsrenten til 5 prosent som fremdeles er den rentefoten som benyttes i dag.

I løpet av de nærmere 20 årene som har gått har vår forening erfart at våre medlemmer med en slik rentefot ikke makter å investere på en slik måte at de kommer i den samme økonomiske situasjon som om de hadde "beholdt sin fulle arbeidskraft." Tvert i mot har våre medlemmer, på tross av et nøkternt forbruk, brukt opp erstatningen for fremtidig inntektstap lenge før fylte 67 år. En sentral årsak til dette ligger i at det rent faktisk er vanskelig å finne tilstrekkelig gode plasseringsalternativer. En annen årsak ser ut til å være at forvaltningen av erstatningsbeløpene i disse sakene foretas av vanlige mennesker uten profesjonell kunnskap om forvaltning. Mange skadelidte har heller ikke kapasitet til å drive en konstant leting etter de til enhver tid beste plasseringsmåter. Særlig gjelder dette unge personer som blir påført alvorlige hodeskader.

PERSONSKADEFORBUNDET LTN

Her vil pengene bli disponert av overformynderiet ved bankplassering hvor det i mange år ikke har vært mulig å oppnå en rente på fem prosent.

Våre erfaringer bekrefter ledende økonomers synspunkter om at en kapitaliseringsrente på 5 prosent er for høy hvis man skal nå målet om å sammenligne erstatningen med det man får igjen ved å beholde sin fulle arbeidskraft. I den forbindelse vises det til artikler av Professor Aanund Hylland, LoR 1995 s. 40, professor Erling Eide, LoR 1995 s. 351 og TFE 2011 s. 125. Det kan også nevnes at de tre sakkyndige for Høyesterett i 1993 alle var enige om at 5 prosent kapitaliseringsrente var for høyt. I tillegg til Professor Aanund Hylland var de sakkyndige, utredningsdirektør Tor Hersoug, NHO samt forskningssjef Ådne Cappelen i Statistisk sentralbyrå.

Etter vår oppfatning blir det feil å benytte prinsippene som Høyesterett benyttet i 1993 i dag. Det har for det første skjedd flere endringer i skattereglene som gjør at de plasseringsalternativene Høyesterett forutsatte i 1993 ikke lenger er aktuelle. For det andre er dagens norske rentenivå vesentlig annerledes enn situasjonen var i 1993. På begynnelsen av 90-tallet var den nominelle renten 10-12 prosent. I dag er det norske rentenivået på linje med Europa for øvrig. Når det gjelder kapitaliseringsrenten er derimot situasjonen motsatt da renten i Europa ligger på ca 2,5 prosent mens den er det dobbelte i Norge. I 1993 synes Høyesterett å gi uttrykk for usikkerhet om fremtidig nivå på prisstigning og renten. Høyesterett fulgte derfor ikke de sakkyndiges vurderinger, jf. dommens side 1533. I dag 20 år senere kan vi fastslå at de sakkyndige fikk rett i sine stipuleringer.

På bakgrunn av overnevnte, og under henvisning til det grunnleggende utgangspunktet om at skadelidte skal ha full erstatning, er det nødvendig å ta kapitaliseringsrenten opp til ny vurdering. For å oppnå en mer fleksibel ordning hvor rentenivået kan justeres ut fra generelle samfunnsendringer, synes det hensiktsmessig å følge Høyesteretts signaler om at kapitaliseringsrenten bør fastsettes ved lov eller forskrift.

Vi er innforstått med at det er foreslått en standardisering av erstatningsretten i NOU 2011:16. Her drøftes imidlertid ikke kapitaliseringsrenten, men man tar utgangspunkt i den gjeldende rentefot og man opprettholder prinsippet om "full erstatning". Det er derfor nødvendig å vurdere kapitaliseringsrenten før man vurderer forslag om standardisering av erstatningsrett da rentefoten selvsagt vil ha stor betydning for hvilke forutsetning man legger inn i standardiseringsforslaget.

Hvis man begrenser endringen av renten til personskadeoppgjør vil dette ha små økonomiske konsekvenser. Som anskueliggjøring kan nevnes at personskadeoppgjørene innen trafikkforsikringer utgjør ca 15 prosent av forsikringspremien.

Per Oretorp
Ass. gen. sekretær